

Adroddiad i'r Cabinet

Dyddiad y cyfarfod 23 Ebrill 2024

Aelod / Swyddog Arweiniol Y Cyngorydd Gill German - Aelod Arweiniol Addysg, Plant a Theuluoedd

Pennaeth Gwasanaeth Geraint Davies - Pennaeth Addysg

Awdur yr Adroddiad James Curran - Prif Reolwr - Cymorth i Ysgolion

Teitl Cymunedau Dysgu Cynaliadwy - Rhaglen Dreigl

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

1.1. Mae Llywodraeth Cymru wedi newid ei ymagwedd ar sut y mae'n bwriadu darparu ei Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy (a arferai gael ei alw'n Ysgolion yr 21ain Ganrif). Mae'r adroddiad yn egluro'r broses newydd ac yn edrych am gytundeb ar sut i amlinellu ein bwriad i gyflwyno ein buddsoddiad arfaethedig i ysgolion fesul cam dros y 9 mlynedd nesaf.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

2.1. Mae angen gwneud penderfyniad ar gyflwyno ein Rhaglen Amlinellol Strategol am fuddsoddiad o'r Rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy gan Lywodraeth Cymru.

3. Beth yw'r Argymhellion?

3.1 Bod y Rhaglen Amlinellol Strategol drafft ar gyfer y rhaglen Cymunedau Dysgu Cynaliadwy, sydd i'w gweld yn Atodiad 1, yn cael ei chyflwyno i Lywodraeth Cymru i'w hystyried.

3.2. Bod y Cabinet yn cadarnhau ei fod wedi darllen, deall ac ystyried yr Asesiad o'r Effaith ar Les (Atodiad 3) fel rhan o'i ystyriaethau.

4. Manylion yr adroddiad

- 4.1. Ar gyfer y cam nesaf o fuddsoddiad yn ystâd yr ysgol mae Llywodraeth Cymru wedi symud i ffwrdd o fandiau 5 mlynedd o fuddsoddiad (Band A a Band B o Raglen Ysgolion yr 21ain Ganrif) er mwyn cael ymagwedd fwy hyblyg dros gyfnod hirach o 9 mlynedd, gyda'r 9 mlynedd wedi'i rannu'n 3 bloc o 3 blynedd yr un. Mae cais wedi cael ei wneud i'r holl awdurdodau lleol i ddiweddarau eu gweledigaeth i Lywodraeth Cymru trwy'r Rhaglen Amlinellol Strategol ar gyfer buddsoddiad erbyn Mawrth 2024. Ar gyfer y Rhaglen Amlinellol Strategol diwygiedig gofynnwyd i awdurdodau lleol adnabod prosiectau sydd yn eu hanfod yn barod am achosion busnes i gael eu cyflwyno yn y tair blynedd gyntaf, i brosiectau sy'n cael eu datblygu ac yn mynd trwy ymgynghori statudol gael eu cyflwyno yn yr ail gam o dair blynedd a'r prosiectau sydd ar y gweill i gael eu cyflwyno ar gyfer y tair blynedd/cyfnod olaf. Bydd y rhaglenni hyn yn cael eu hadolygu bob tair blynedd.
- 4.2. Mae'r gwaith o ddarparu'r 4 prosiect Band B sydd wedi'u hymrwymo'n ffurfiol (Ysgol Plas Brondyffryn, Dinbych; Ysgol Pendref, Dinbych, Ysgol Bryn Collen / Ysgol Gwernant, Llangollen ac Ysgol Uwchradd Dinbych) wedi cael eu heffeithio gan sawl oedi. Mae hyn ar y cyfan yn golygu na fydd y prosiectau hyn yn cael eu darparu o fewn amserlen wreiddiol Band B. Felly, mae'n cael ei argymhell eu bod nhw'n cael eu hymgorffori yn y Rhaglen Amlinellol Strategol newydd.
- 4.3. O ystyried y pwysau ariannol presennol sy'n wynebu'r Cyngor rydym angen ystyried beth sy'n fforddiadwy dros ba gyfnod o amser, o ystyried y bydd cyfraniad cyfalaf y Cyngor i unrhyw brosiect yn cael ei ariannu o fenthyca darbodus, sy'n ychwanegu pwysau'r gyllideb flynyddol ar ein cyfrif refeniw.
- 4.4. Argymhellir ein bod yn cadw at ein hymrwymiad i ddatblygu'r holl 4 prosiect Band B, ond bod yr amserlenni datblygu yn cael eu hailbroffilio i ledaenu'r pwysau refeniw dros gyfnod hirach.
- 4.5. Mae posibilrwydd hefyd i gynnwys prosiect ychwanegol o fewn y Rhaglen. Mae trafodaethau wedi cael eu cynnal ynghylch estyniad bychan yn Ysgol y Castell yn Rhuddlan a oedd yn cael ei ariannu'n wreiddiol o gyllid Adran 106 gan ddatblygiad tai lleol yn Rhuddlan. Mae costau'r prosiect wedi cynyddu a byddai'r opsiwn o'i gynnwys yn y Rhaglen yn galluogi'r prosiect i fynd yn ei

flaen. Gyda'r gyfradd ymyrraeth o 65%/35% byddai'r £384,000 o gyllid Adran 106 yn gallu atynnu £713,000 ychwanegol o Lywodraeth Cymru i ddarparu cyllideb posib o £1.1m. Nid oes gofyniad benthyca o'r prosiect hwn gan y byddai cyfraniad y Cyngor yn dod yn llwyr o gyfraniadau datblygwr A106 sydd (i) wedi'i derbyn yn barod gan y datblygwr ac (ii) angen ei wario erbyn 2029 neu mae risg y bydd yr arian yn cael ei ddychwelyd i'r datblygwr. Argymhellir fod Ysgol y Castell yn cael ei ychwanegu i'r Rhaglen i ymuno â'r ymrwymiad presennol i'r 4 o gyn brosiectau Band B.

- 4.6. Yn ogystal, a thu hwnt i'r prosiectau hyn a nodwyd, mae yna dal angen am fuddsoddiad pellach yn ystâd yr ysgol yn ehangach. Mae'r Rhaglen Amlinellol Strategol (gweler Atodiad 1) yn disgrifio lle sydd angen y buddsoddiad hwn o bosib o 2030 ymlaen. Yn y sector cynradd mae yna dal angen i gwrdd â meysydd lle mae yna ddiffyg darpariaeth ar hyn o bryd, gan ymateb i newidiadau demograffeg yn arbennig yng Ngogledd y sir a sicrhau fod modd cwrdd â'r galw am addysg Cyfrwng Cymraeg. Yn y sector uwchradd mae yna dal angen am fuddsoddiad yn y safleoedd hynny sydd heb elwa o fuddsoddiad ar raddfa fawr yn bennaf Ysgol Uwchradd Prestatyn, Ysgol y Santes Ffraid, Ysgol Brynhyfryd ac Ysgol Dinas Bran. Awgrymwyd y dylid gwneud buddsoddiad wedi'i dargedu i gael gwared ar neu adnewyddu'r agweddau tlotach o'r ystâd ysgolion uwchradd fel rhan o'r cam hwn o'r Rhaglen. Mae angen gwneud gwaith pellach i adnabod y gwaith posib sydd angen ei wneud ar adeiladau'r ysgol er mwyn gallu rhoi cefnogaeth i ddisgyblion lle bydd angen darpariaeth arall y tu hwnt i ddarpariaeth prif ffrwd.
- 4.7. Mae'r ardaloedd hyn ar hyn o bryd yn ystyriaethau lefel uwch ac mae angen gwneud gwaith pellach cyn y cyflwyniad nesaf o'r Rhaglen Amlinellol Strategol yng ngwanwyn 2027 i adnabod lle y gellir gwneud y buddsoddiad yn ystod cyfnod 2030/2033. Mae'n bwysig nodi fod y rhan ddiwethaf o'r rhaglen yn cael ei gweld fel nodyn posib ar gyfer uchelgeisiau a ddim mor glir ag ymrwymadau. Gallai'r uchelgais sydd wedi cael ei ddangos fynd yn llawer mwy neu'n lawer llai yn dibynnu ar ein sefyllfa ariannol ar y pryd.
- 4.8. Mae'r ymagwedd wedi'i amlinellu yn cynnal uchelgais y Cyngor i fuddsoddi'n ystâd ein hysgolion yn unol â llw'r cynllun corfforaethol i ddarparu adeiladau a chyfleusterau o safon sy'n cefnogi dysgu ond trwy ddull sy'n helpu fforddiadwyedd. Mae'r ymagwedd i wahanu'r prosiectau hyn sydd wedi profi

oedi'n barod yn ystod cyfnod Band B, yn gweld oedi o ran dechrau ar y gwaith adeiladu ar y safleoedd. Yn bwysicach bydd yr ymagwedd hefyd yn lledaenu'r pwysau refeniw dros gyfnod hirach yn ystod amser heriol i gyllideb y Cyngor er mwyn sicrhau ein bod yn gallu darparu ein huchelgais cyffredinol wrth leihau'r pwysau ariannol ehangach sy'n codi o'r buddsoddiad hwn. Bydd yn cyfyngu ar bwysau refeniw ar wasanaethau rheng flaen fel ysgolion dros y blynyddoedd i ddod. Mae ychwanegu'r prosiect yn Rhuddlan sy'n cael ei ariannu o swm cymudol, a'r cynigion ar gyfer prosiectau sylweddol newydd y tu hwnt i 2030 yn arddangos ein huchelgais amlwg i adeiladau ar fuddsoddiad blaenorol yn ein hystâd ysgolion.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at Gynllun Corfforaethol 2022 i 2027: Y Sir Ddinbych a Garem?

- 5.1. Sir Ddinbych sy'n ffynnu - wrth i'r rhaglen ddatblygu gwelwyd buddsoddiad sylweddol yn y Sir yn ystod y camau adeiladu o'r prosiectau a fyddai'n dod a budd economaidd i Sir Ddinbych trwy wariant lleol. Bydd y rhaglen angen dangos buddion cymunedol.
- 5.2. Sir Ddinbych sy'n dysgu a thyfu - bydd datblygu'r rhaglen yn sicrhau ein bod yn darparu adeiladau a chyfleusterau o ansawdd uchel sy'n bodloni anghenion disgyblion, teuluoedd a'r gymuned ehangach, gan gynnwys gweithio mewn partneriaeth â Rhaglen Cymunedau Cynaliadwy ar gyfer Dysgu Llywodraeth Cymru.
- 5.3. Sir Ddinbych mwy gwyrdd - Bydd y rhaglen arfaethedig yn gwneud cyfraniad cadarnhaol at nod y Cyngor i fod yn Ddi-garbon Net erbyn 2030. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y bydd gofyn i'r holl brosiectau adeiladau newydd, o 1 Ionawr 2022, ddangos eu bod yn bodloni targedau Di-garbon Net. Mae Llywodraeth Cymru wedi nodi y byddant yn ariannu hyn yn llawn yn unol â'r meincnodau maent wedi'u nodi.
- 5.4. Bydd y rhaglen arfaethedig yn chwarae ei rhan i gyflawni miliwn o Siaradwyr Cymraeg yng Nghymru erbyn 2050, drwy ddarparu'r Strategaeth Iaith Gymraeg gyda phartneriaid a chymunedau. Bydd datblygu darpariaeth cyfrwng Cymraeg yn ystod y rhaglen yn cefnogi plant a theuluoedd yn ystod eu blynyddoedd cynnar i ddatblygu hyder o ran defnyddio'r Gymraeg.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut y bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

- 6.1. Ar hyn o bryd mae prosiectau o Fand B, yn ogystal â phrosiect Ysgol y Castell yn dod i gost arfaethedig o £67.7 (gweler Atodiad 2). Yn seiliedig ar gyfraddau ymyrraeth bresennol byddai'r gyfran gan Sir Ddinbych yn £20.6m gyda chais i Lywodraeth Cymru ariannu £47.1m. Byddai hyn yn dod i bwysau referniw cyffredinol ar gyfer benthycu o £1.3m y flwyddyn. Byddai cyfraniad Llywodraeth Cymru yn cynnwys cost ychwanegol o £5.5m i gwrdd â'r anghenion di-garbon net.
- 6.2. Mae'r costau wedi'u cynnwys yn y Rhaglen Amlinellol Strategol ar gyfer Blynyddoedd 7 i 9 ar y cyfnod hwn yn amcangyfrifon lefel uchel ac yn cynnwys lwfans ar gyfer tuedd optimistiaeth. Byddai'r lefel hwn o fuddsoddiad yn y rhanbarth o £88m yn gweld cyfraniad posib gan Sir Ddinbych o £26.6m a fyddai'n gyfystyr i gost benthycu ddarbodus o £1.75m y flwyddyn.
- 6.3. Yn amlwg mae'r rhain yn gostau sylweddol mewn amgylchedd ariannol heriol i awdurdodau lleol. Bydd angen adolygiad cyson o ba mor fforddiadwy yw'r rhaglen a bydd y cyfle i ailgyflwyno'r rhaglen dreigl yn 2026/27 o bosib yn gweld newid yn yr awch am fuddsoddiad. Fodd bynnag, ar y cam hwn mae rhaglen realistig wedi cael ei ddatblygu i gael ei ystyried.
- 6.4. Byddai'r cynnydd gyda'r Rhaglen, a'i ddarpariaeth, yn cael effaith ar ystod o Wasanaethau'r Cyngor. Mae gwasanaethau fel Perfformiad, Digidol ac Asedau, Cyllid ac Archwilio, Pobl a Chynllunio, Gwarchod y Cyhoedd a Gwasanaethau Cefn Gwlad yn chwarae rolau allweddol mewn datblygu cynigion, caffael contractwyr, newid rheolaeth a darparu'r isadeiledd digidol sydd ei angen o fewn adeilad yr ysgol. Nod allweddol o'r rhaglen yw darparu adeiladau di-garbon net a bydd hyn yn chwarae rôl allweddol mewn cwrdd ag uchelgeisiau ehangach y Cyngor.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

- 7.1. Dylai'r cynnydd gyda'r rhaglen fuddsoddi ar gyfer Cymunedau Cynaliadwy ar gyfer Dysgu gael effaith bositif ar Sir Ddinbych (gweler Atodiad 3). Bydd y cyfnod adeiladu'n golygu y bydd mwy'n cael ei fuddsoddi mewn cwmnïau lleol a bod gwell cyfleoedd am waith. Gall dewis safle gael effaith negyddol ar wytnwch

Sir Ddinbych ac felly bydd angen ystyried hyn yn ofalus. Dylai darparu adeiladau modern gael effaith gadarnhaol ar Sir Ddinbych iachach a mwy cyfartal, gan ddarparu cyfle am gymuned fwy cydlynol. Bydd yr effaith ar y Gymraeg yn cael ei phennu gan leoliad y buddsoddiad.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Mae'r prosiectau a restrwyd fel y rheiny wedi'u cario drosodd o Fand B eisoes wedi bod yn destun trafodaeth yn y cyfarfodydd Cabinet a Craffu. Mae'r ymagwedd awgrymedig hon wedi cael ei hargymell gan Dîm Gweithredol Corfforaethol y Cyngor i sicrhau fod y broses o ddarparu'r rhaglen yn parhau i fod yn gynaliadwy. Mae'r cynigion i ddod ar gyfer blynyddoedd y dyfodol o 2027 i 2033 yn destun trafodaethau llawn gyda Grwpiau Ardal yr Aelodau ac Ysgolion perthnasol cyn gwneud unrhyw benderfyniadau ar brosiectau pellach i'w cadarnhau yn y rhaglen.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1. O ystyried y pwysau ariannol sy'n wynebu'r Cyngor yn y tymor canolig mae'n briodol bod y canlyniadau refeniw o benderfyniadau cyfalaf yn cael eu hystyried fel y nodir a'u hargymhellir yn yr adroddiad hwn. Mae'n bwysig nodi fod yr argymhelliad i ehangu hyd yr amser a gymerir i gwblhau prosiectau Band B gan ledaenu'r effaith o gostau benthyca dros gyfnod hirach o amser ar ein cyllideb refeniw. Nid yw hyn yn lleihau uchelgais neu ymrwymiad y cyngor i'r cymunedau hynny sy'n cael eu heffeithio. Y pryder yw os byddwn ni'n parhau i symud gyda'r holl brosiectau bydd rhaid i ni wneud toriadau pellach i gyllidebau gwasanaeth er mwyn i ni allu fforddio costau benthyca sydd wrth gwrs yn cynnwys cyllideb ysgol a ddirprwyir.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Mae'r Rhaglen Moderneiddio Addysg bresennol yn cynnwys gweithdrefnau clir ar gyfer rheoli ac uwchgyfeirio risgiau ar lefel y Rhaglen a'r Prosiect. Pe bai'r rhaglen yn cael ei symud yn ei blaen, byddai'r gweithdrefnau hyn yn parhau. Y prif risg sy'n gysylltiedig â'r Rhaglen Amlinellol Strategol yw fforddiadwyedd

ariannol. Ar y cam hwn bydd angen bod yn wylidwrus ynghylch disgwyliadau ar gyfer y rhaglen wrth symud ymlaen.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

11.1. Mae Adran 14 o Ddeddf Addysg 1996 yn rhoi dyletswydd ar awdurdodau lleol i sicrhau bod digon o ysgolion i ddarparu addysg gynradd ac uwchradd.